

ВІТАЛІЙ ГАНДЗЮК

Методика журналістської творчості

**Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського
Факультет філології й журналістики імені Михайла Стельмаха
Кафедра журналістики, реклами та зв'язків з громадськістю**

Віталій Гандзюк

МЕТОДИКА ЖУРНАЛІСТСЬКОЇ ТВОРЧОСТІ

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Вінниця – 2026

УДК 070.1:001.8(075.8)

Г19

Розглянуто і схвалено на засіданні кафедри журналістики, реклами та зв'язків з громадськістю (протокол №5 від 3 грудня 2025 р.).

Рекомендовано до друку навчально-методичною комісією факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха (протокол № 2 від 10 грудня 2025 р.)

Рецензенти:

Синоруб Г.П. – кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка

Гандзюк В.О.

Г19 Методика журналістської творчості: навчально-методичні рекомендації.
Вінниця.: ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 2026. 48 с.

У навчально-методичних рекомендаціях з навчальної дисципліни «Методика журналістської творчості» представлено комплексний підхід до вивчення технології створення медіатекстів у сучасних умовах. Зміст видання охоплює ключові аспекти професійної діяльності, включаючи методи збору та перевірки інформації, етапи творчого процесу, специфіку жанрової класифікації та особливості авторської майстерності. Матеріал спрямований на формування у студентів практичних навичок роботи з темою, джерелами та структурою журналістського твору, а також на розвиток професійного мислення та дотримання журналістської етики.

Видання адресоване здобувачам вищої освіти першого (бакалаврського) рівня спеціальності «Журналістика». Посібник буде корисним для викладачів медіадисциплін, а також для всіх, хто прагне вдосконалити свої навички у сфері створення якісного публіцистичного контенту.

УДК 070.1:001.8 (075.8)

©Гандзюк В.О.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	5
РОЗДІЛ 1. МЕТОДИ ЗБОРУ І ОСМИСЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ.....	7
ТЕМА 1. ВСТУП. МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВОГО ПІЗНАННЯ І ЖУРНАЛІСТИКА.....	7
ТЕМА 2. ТЕОРЕТИЧНІ МЕТОДИ ЖУРНАЛІСТСЬКОЇ ТВОРЧОСТІ	8
ТЕМА 3. МЕТОДИ ПОРІВНЯННЯ, КЛАСИФІКАЦІЇ ТА АСОЦІАЦІЇ.	10
ТЕМА 4. МЕТОД ГРУПУВАННЯ ДАНИХ І УЯВНИЙ ЕКСПЕРИМЕНТ ...	11
ТЕМА 5. МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ МЕТОДИ ЖУРНАЛІСТИКИ.	13
ТЕМА 6. СОЦІОЛОГІЧНІ МЕТОДИ В ЖУРНАЛІСТИЦІ.	14
ТЕМА 7. МЕТОДИ ЗБОРУ ЕМПІРИЧНИХ ДАНИХ	16
ТЕМА 8. ІНТЕРВ'Ю ЯК ОСНОВНИЙ ЕМПІРИЧНИЙ МЕТОД ЗБОРУ ІНФОРМАЦІЇ.	17
РОЗДІЛ 2. ЗАСТОСУВАННЯ В ТЕКСТІ РЕЗУЛЬТАТІВ ВИВЧЕННЯ РЕАЛЬНОСТІ.....	19
ТЕМА 1. ГІПОТЕЗА, МОНІТОРИНГ, РЕЙТИНГ, ПОЯСНЕННЯ.	19
ТЕМА 2. МЕТОДИ ІНТЕРАКТИВНОГО ОСМИСЛЕННЯ РЕАЛЬНОСТІ....	20
ТЕМА 3. ФАКТ І ЙОГО ПРИРОДА В ЖУРНАЛІСТИЦІ	22
ТЕМА 4. МЕТОДИ ТА ПРИЙОМИ НАПИСАННЯ, ОФОРМЛЕННЯ ЖУРНАЛІСТСЬКОГО ТЕКСТУ	23
ТЕМА 5. ВИКОРИСТАННЯ В ТЕКСТІ РЕЗУЛЬТАТІВ ВИВЧЕННЯ РЕАЛЬНОСТІ.....	25
ТЕМА 6. ВИКОРИСТАННЯ ФАКТОЛОГІЧНОЇ, ОЦІНОЧНОЇ, НОРМАТИВНОЇ, ПРОГРАМНОЇ ТА ІМОВІРНІСНОЇ ІНФОРМАЦІЇ В ЖУРНАЛІСТСЬКОМУ ТЕКСТІ	26
ТЕМА 7. МЕТОДИ СТРУКТУРНОЇ ПОБУДОВИ ЖУРНАЛІСТСЬКОГО ТВОРУ	28
ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ З КУРСУ	30
Практичне заняття № 1-2. Міждисциплінарні методи журналістики	30
Практичне заняття № 3. Соціологічні методи в журналістиці	31
Практичне заняття № 4. Методи збору емпіричних даних	33
Практичне заняття № 5. Інтерв'ю як основний емпіричний метод збору інформації	34

Практичне заняття № 6. Використання в тексті результатів вивчення реальності	35
Практичне заняття № 7. Використання фактологічної, оціночної, нормативної, програмної та імовірнісної інформації в журналістському тексті.....	37
Практичне заняття № 8. Методи структурної побудови журналістського твору	38
ІНДИВІДУАЛЬНІ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНІ ЗАВДАННЯ.....	41
МЕТОДИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ	43
МЕТОДИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ.....	44
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	47

ПЕРЕДМОВА

Навчальна дисципліна «Методика журналістської творчості» посідає центральне місце у системі професійної підготовки майбутніх медійників, оскільки саме вона формує прикладний базис для подальшої практичної діяльності. Процес створення журналістського твору є складним поєднанням творчої інтуїції, аналітичного мислення та чіткого дотримання технологічних алгоритмів. Ці методичні рекомендації розроблені з метою структурування знань студентів про внутрішні механізми журналістської праці, починаючи від моменту зародження концепції майбутнього матеріалу і завершуючи його повноцінним втіленням у конкретному жанрі.

Основний акцент у посібнику зроблено на послідовному засвоєнні етапів творчого циклу, що включає пошук актуальної теми, розробку методів збору первинної інформації, роботу з джерелами та верифікацію фактів. Особлива увага приділяється трансформації отриманих даних у логічно вибудований медіатекст, який відповідає професійним стандартам якості, етичним нормам та актуальним запитам аудиторії. Опанування запропонованого матеріалу дозволить студентам не лише зрозуміти теоретичні основи професії, а й виробити власний авторський стиль, навчитися ефективно використовувати художньо-публіцистичні засоби виразності та адаптувати контент до специфіки різних медіаплатформ.

Методичні вказівки спрямовані на активізацію самостійної роботи, розвиток критичного сприйняття дійсності та формування готовності до вирішення складних творчих завдань у динамічному медіасередовищі. Використання цих рекомендацій сприятиме глибокому розумінню природи журналістського тексту як результату усвідомленої та методично грамотної діяльності фахівця.

Мета викладання навчальної дисципліни «Методика журналістської творчості» – сформулювати теоретичні знання про методи в професійній творчості журналіста; навчити студента володіти методами вибору теми і предмета виступу, емпіричними, теоретичними методами збору інформації, методами інтерактивного осмислення реальності і практичними навичками написання різножанрових текстів тощо. Навчальна дисципліна забезпечує формування компетентностей, спрямованих на досягнення глобальних цілей сталого розвитку до 2030 року, проголошених резолюцією Генеральної Асамблеї ООН № 70/1 та визначених Указом Президента України від 30 вересня 2019 року № 722. Зокрема: ЦСР 4 «Якісна освіта» — через розвиток творчих і професійних навичок майбутніх журналістів, формування вмій критично мислити, аналізувати інформацію та створювати суспільно значущий контент; ЦСР 5 «Гендерна рівність» — через впровадження принципів інклюзивності, етичності та рівних можливостей у процесі журналістської творчості; ЦСР 9 «Інновації та інфраструктура» — завдяки освоєнню сучасних мультимедійних технологій, інтерактивних форматів і кросплатформеного сторітелінгу; ЦСР 10 «Зменшення нерівності» шляхом формування соціальної відповідальності журналіста, орієнтації творчої діяльності на захист суспільних інтересів і прав людини; ЦСР 16 «Мир, справедливість і сильні інститути» через виховання етичної культури,

правдивості та прозорості журналістського висловлення; ЦСР 17 «Партнерство заради сталого розвитку» шляхом налагодження міжінституційної співпраці між медіа, освітніми закладами, культурними та громадськими ініціативами у сфері творчої журналістики.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Методика журналістської творчості» є: засвоїти основні положення про конкретні методи професійної діяльності журналіста; користуватися різними методами збору, осмислення, передачі інформації та впливу на аудиторію; оволодіти принципами методологічної культури фаху; вміти створювати тексти, організовувати і планувати підготовку до його створення; вивчати методику написання аналітичних матеріалів для сучасних мас-медіа, аналізувати матеріали із сучасних мас-медіа, виділяючи при цьому використані методи.

Компетентності:

Загальні компетентності:

ЗК01. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК02. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК04. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК05. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

Фахові компетентності:

ФК 02. Здатність формувати інформаційний контент.

ФК 03. Здатність створювати медіапродукт.

Результати навчання за освітньою програмою:

ПРН 01. Пояснювати свої виробничі дії та операції на основі отриманих знань

ПРН 02. Застосовувати знання зі сфери предметної спеціалізації для створення інформаційного продукту чи для проведення інформаційної акції

ПРН 04. Виконувати пошук, оброблення та аналіз інформації з різних джерел

ПРН 05. Використовувати сучасні інформаційні й комунікаційні технології та спеціалізоване програмне забезпечення для вирішення професійних завдань

ПРН 14. Генерувати інформаційний контент за заданою темою з використанням доступних, а також обов'язкових джерел інформації

ПРН 15. Створювати грамотний медіапродукт на задану тему, визначеного жанру, з урахуванням каналу поширення чи платформи оприлюднення

РОЗДІЛ 1

МЕТОДИ ЗБОРУ І ОСМИСЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ

ТЕМА 1. ВСТУП. МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВОГО ПІЗНАННЯ І ЖУРНАЛІСТИКА

План

1. Суть, предмет і завдання курсу «Методика журналістської творчості».
2. Поняття «метод» і «методологія».
3. Методи наукового пізнання.
4. Класифікація методів.
5. Мистецтво методу переконання у роботі журналіста.

Дисципліна «Методика журналістської творчості» спрямована на вивчення закономірностей, принципів та конкретних інструментів створення медіапродукту. Предметом курсу є безпосередньо творчий процес журналіста, що розглядається як система професійних дій, спрямованих на збір, опрацювання та поширення суспільно значущої інформації. Основним завданням вивчення дисципліни є опанування студентами сукупності прийомів, які дозволяють трансформувати факти дійсності в актуальний публіцистичний твір, дотримуючись при цьому логічної послідовності та фахових стандартів.

Поняття «метод» у журналістиці трактується як спосіб шлях дослідження або спосіб пізнання об'єктивної дійсності, тоді як «методологія» виступає як вчення про систему цих методів та принципи організації пізнавальної діяльності. У журналістській практиці методологія забезпечує науковий підхід до аналізу соціальних процесів, дозволяючи автору уникати суб'єктивізму та поверхневості. Журналістська методологія тісно взаємодіє з методами наукового пізнання, оскільки обидві сфери прагнуть до встановлення істини, хоча й використовують для цього різні інструментарії та форми подачі результату.

Класифікація методів, що використовуються в журналістиці, зазвичай поділяється на загальнонаукові, соціологічні та специфічні творчі методи. До загальнонаукових відносять аналіз, синтез, індукцію, дедукцію, спостереження та моделювання, які дозволяють журналісту всебічно дослідити тему. Особливе місце в системі журналістської майстерності посідає мистецтво методу переконання. Це специфічний інструмент впливу на свідомість аудиторії, який базується на логічній аргументації, використанні незаперечних фактів та психологічних прийомів апелювання до емоцій та цінностей читача. Вміння переконувати є визначальним для журналіста, оскільки воно дозволяє не просто інформувати суспільство, а й формувати громадську думку та спонукати до певних дій чи висновків.

Питання для самоконтролю

1. Що є предметом та об'єктом вивчення курсу «Методи і прийоми журналістської праці»?
2. У чому полягає сутнісна різниця між категоріями «метод» та «методологія» в журналістикознавстві?
3. Які основні завдання стоять перед журналістом під час опанування методики творчого процесу?
4. Як взаємодіють методи наукового пізнання та методи журналістської діяльності?
5. За якими ознаками класифікують методи журналістської праці?
6. Які загальнонаукові методи (аналіз, синтез, індукція, дедукція) є найбільш ефективними на етапі збору інформації?
7. У чому полягає специфіка міждисциплінарних методів у роботі сучасного медійника?
8. Яка структура та основні компоненти методу переконання в журналістському тексті?
9. Яку роль відіграє логічна аргументація та психологічний вплив у реалізації методу переконання?
10. Як вибір методу пізнання впливає на об'єктивність та достовірність журналістського матеріалу?

ТЕМА 2. ТЕОРЕТИЧНІ МЕТОДИ ЖУРНАЛІСТСЬКОЇ ТВОРЧОСТІ

План

1. Аналіз і синтез: їх класифікація.
2. Метод абстрагування в журналістиці.
3. Метод узагальнення та його види.
4. Індукція та дедукція як методи журналістського дослідження.
5. Аналогія та моделювання, їх застосування в журналістиці.
6. Метод прогнозування.
7. Типи прогнозів.

Теоретичні методи журналістської праці становлять логічний фундамент професійної діяльності, оскільки вони дозволяють медійнику вийти за межі простої фіксації подій і перейти до глибинного аналізу соціальної реальності. Ключовими інструментами в цьому процесі виступають аналіз і синтез, які функціонують у нерозривній єдності. Аналіз дозволяє розчленувати складне суспільне явище на прості складники для детального вивчення кожної деталі, тоді як синтез забезпечує подальше об'єднання отриманих знань у цілісну інформаційну картину. Важливу роль відіграє також метод абстрагування, завдяки якому журналіст отримує можливість свідомо відмежуватися від

другорядних чи випадкових характеристик об'єкта, щоб зосередити увагу аудиторії на його сутнісних параметрах.

Процес переходу від вивчення поодиноких фактів до формулювання масштабних висновків реалізується через метод узагальнення, який може мати різні види залежно від глибини проникнення в тему та обсягу охопленого матеріалу. Логічну послідовність журналістського дослідження забезпечують індукція та дедукція. Індуктивний шлях передбачає рух авторської думки від конкретних життєвих прикладів до широких теоретичних узагальнень, що є характерним для нарисових та репортажних форм. Натомість дедукція дозволяє застосовувати загальні закономірності чи правові норми до аналізу конкретних ситуацій, що часто стає основою для побудови аналітичних кореспонденцій та журналістських розслідувань.

Додатковими інструментами творчого осмислення дійсності є аналогія та моделювання. Використання аналогії дає змогу журналісту пояснити аудиторії невідомі або складні явища через їх зіставлення з уже знайомими ситуаціями. Моделювання ж дозволяє реконструювати розвиток подій або створити умовний сценарій ситуації для кращого розуміння її внутрішньої структури. Завершальним етапом аналітичної роботи часто стає метод прогнозування, спрямований на визначення перспектив розвитку того чи іншого явища. У журналістському контенті зазвичай використовуються пошукові типи прогнозів, що описують можливий стан об'єкта в майбутньому при збереженні існуючих тенденцій, або нормативні прогнози, які визначають шляхи досягнення певних соціально значущих цілей.

Питання для самоконтролю

1. У чому полягає сутність аналізу та синтезу як базових операцій мислення журналіста та як вони класифікуються?
2. Яким чином метод абстрагування допомагає журналісту виокремити головну ідею матеріалу серед другорядних фактів?
3. Що таке метод узагальнення в журналістській творчості та які основні види цього методу існують?
4. У чому полягає специфіка застосування індукції та дедукції під час проведення журналістського дослідження?
5. Яка роль методу аналогії у поясненні складних суспільних явищ широкій аудиторії?
6. Як метод моделювання допомагає журналісту реконструювати події або ситуації в медіатексті?
7. Що є метою методу прогнозування в аналітичній журналістиці?
8. Які існують типи прогнозів та в яких випадках доцільно використовувати пошуковий або нормативний прогноз?
9. Як використання теоретичних методів впливає на аргументованість та доказовість журналістського твору?
10. Які логічні помилки можуть виникнути при неправильному застосуванні індуктивного чи дедуктивного методів у публіцистиці?

ТЕМА 3. МЕТОДИ ПОРІВНЯННЯ, КЛАСИФІКАЦІЇ ТА АСОЦІАЦІЇ.

План

1. Порівняння – важливий логічний прийом дослідження світу та його роль в журналістському тексті.
2. Ефективність порівняння.
3. Класифікація – метод розподілення речей (явищ) за класами (родами), згідно зі схожістю між ними.
4. Види класифікації: а) природна; б) штучна.
5. Вимоги до проведення класифікації. Майстерність асоціації в журналістиці.

Метод порівняння виступає одним із найважливіших логічних прийомів дослідження навколишнього світу в журналістській практиці, оскільки він дозволяє встановити подібність або відмінність між об'єктами, явищами та подіями. Роль порівняння в журналістському тексті полягає у створенні наочності, посиленні доказовості авторської позиції та допомозі аудиторії в оцінці масштабу того, що відбувається. Ефективність порівняння безпосередньо залежить від дотримання логічних вимог, зокрема порівнюваності об'єктів за суттєвими ознаками та використання зрозумілих для читача еталонів зіставлення, що робить складні цифри чи абстрактні категорії більш осяжними.

Невід'ємним інструментом впорядкування великих масивів інформації є класифікація, яка розглядається як метод розподілу явищ або предметів за певними класами чи групами відповідно до наявної схожості між ними. У науковій та журналістській методиці розрізняють два основні види класифікації: природну та штучну. Природна класифікація базується на істотних ознаках, що впливають із самої природи об'єктів, тоді як штучна ґрунтується на довільно обраних, часто допоміжних ознаках, наприклад, алфавітному порядку чи хронології. Основними вимогами до проведення коректної класифікації є дотримання єдиної підстави поділу на кожному етапі, вичерпність усіх членів поділу та взаємовиключність виділених груп.

Особливе місце у творчому арсеналі медійника посідає майстерність асоціації, яка дозволяє встановлювати неявні зв'язки між віддаленими поняттями, образами чи фактами. Використання асоціативних зв'язків сприяє розвитку креативності, допомагає автору знаходити нестандартні метафори та оригінальні ракурси подачі теми. Вдало застосована асоціація не лише активізує увагу аудиторії та апелює до її попереднього досвіду, а й дозволяє створювати глибокі підтексти, що значно збагачує художньо-публіцистичну тканину журналістського твору та робить його більш емоційно насиченим.

Питання для самоконтролю

1. У чому полягає пізнавальна функція методу порівняння в діяльності журналіста?

2. Яких логічних вимог слід дотримуватися, щоб порівняння в журналістському тексті було коректним та ефективним?
3. Як за допомогою методу порівняння журналіст може зробити абстрактні дані або великі цифри зрозумілими для пересічного читача?
4. Що таке класифікація як метод впорядкування матеріалу і в чому полягає її практичне значення для медіатексту?
5. Яка сутнісна різниця між природною та штучною класифікаціями та в яких ситуаціях журналісту доцільно використовувати кожен із цих видів?
6. Які основні логічні правила (вимоги) висуваються до проведення процедури класифікації об'єктів?
7. Що таке асоціація в контексті журналістської творчості та як вона допомагає у пошуку оригінальних тем та образів?
8. Яким чином майстерність побудови асоціативних зв'язків впливає на креативність журналістського письма та емоційне сприйняття тексту аудиторією?
9. Як взаємодіють методи порівняння та асоціації під час створення метафор та художніх образів у публіцистиці?
10. Які помилки у використанні класифікації та порівняння можуть призвести до маніпуляції фактами або дезінформації читача?

ТЕМА 4. МЕТОД ГРУПУВАННЯ ДАНИХ І УЯВНИЙ ЕКСПЕРИМЕНТ.

План

1. Зміст методи і види групувань.
2. Структурні, аналітичні, комбіновані групування.
3. Система групувань і використання їх результатів у тексті.
4. Прорахунки у використанні групування даних.
5. Уявний експеримент у журналістському творчому арсеналі.

Метод групування в журналістиці є логічним продовженням класифікації та аналізу, що полягає у розчленуванні сукупності даних на групи за певною суттєвою ознакою для виявлення внутрішньої структури явища або взаємозв'язків між його компонентами. У медійній практиці виділяють кілька основних видів групувань залежно від мети дослідження. Типологічні групування дозволяють виокремити якісно однорідні типи явищ, структурні — дають змогу вивчити склад певної сукупності (наприклад, розподіл бюджетних коштів за галузями), а аналітичні групування спрямовані на встановлення причинно-наслідкових зв'язків між факторами. Найбільш складним є комбіноване групування, де дані систематизуються одночасно за двома або більше ознаками, що дозволяє журналісту провести глибоке багатовимірне дослідження проблеми.

Ефективне використання результатів групування у тексті вимагає від автора вміння перетворювати складні статистичні масиви на доступні для сприйняття формати: таблиці, графіки або лаконічні порівняльні блоки. Проте існують

типові прорахунки у використанні цього методу, серед яких найпоширенішими є вибір несуттєвої ознаки для групування, що призводить до хибних висновків, або надмірне навантаження тексту цифрами без належного аналітичного коментаря. Журналіст повинен пам'ятати, що групування даних є лише інструментом для виявлення тенденції, яка має бути чітко артикульована у матеріалі.

Окреме місце в арсеналі журналістських методів посідає уявний експеримент — специфічний прийом творчого моделювання, при якому автор оперує не реальними предметами, а їхніми образами чи концепціями в умовно заданих обставинах. Цей метод дозволяє журналісту проаналізувати можливі наслідки прийняття певних законів, змодельовати поведінку суспільства у кризових ситуаціях або перевірити життєздатність певної ідеї за принципом «що було б, якби...». Уявний експеримент активізує логічне та творче мислення автора, допомагає вибудувати переконливу аргументацію та зробити матеріал більш динамічним і прогностичним.

Питання для самоконтролю

1. У чому полягає сутність методу групування даних та чим він відрізняється від простої класифікації?
2. Які завдання вирішує журналіст, використовуючи структурні та аналітичні групування?
3. У яких випадках під час підготовки журналістського розслідування доцільно застосовувати комбіноване групування?
4. Якими способами можна інтегрувати результати групування великих масивів даних у журналістський текст, щоб не перевантажити читача?
5. Які логічні помилки найчастіше трапляються при групуванні даних і як вони впливають на достовірність висновків?
6. Що таке уявний експеримент і які його основні функції у журналістській творчості?
7. Як метод «що було б, якби...» допомагає журналісту в розробці прогностичних матеріалів?
8. У чому полягає різниця між реальним журналістським експериментом (наприклад, «журналіст змінює професію») та уявним експериментом?
9. Які етичні межі існують при використанні уявного експерименту в політичній або соціальній аналітиці?
10. Як уявний експеримент допомагає у формуванні переконливих аргументів для аудиторії?

ТЕМА 5. МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ МЕТОДИ ЖУРНАЛІСТИКИ.

План

1. Історичний метод, його різновиди.
2. Метод історичної реконструкції.
3. Біографічний і автобіографічний методи.
4. Портрет як метод наукового відображення.
5. Економічний аналіз у журналістських творах.
6. Методи політології у журналістиці.
7. Основні методи психології журналістики.

Міждисциплінарні методи в журналістиці виникають на перетині журналістської творчості з іншими науками, що дозволяє значно розширити інструментарій дослідження суспільних процесів. Центральне місце тут посідає історичний метод, який дозволяє розглядати події у їхньому динамічному розвитку та генетичному зв'язку з минулим. Його різновиди включають порівняльно-історичний аналіз та метод історичної реконструкції, що спрямований на відтворення цілісної картини подій минулого на основі фрагментарних свідчень, документів та артефактів. Це особливо актуально для жанрів історичного нарису та журналістського розслідування, де важливо відновити контекст епохи.

Окрему групу становлять біографічний та автобіографічний методи, які фокусуються на особистості як суб'єкті історичного та соціального процесу. Через опис життєвого шляху людини журналіст отримує можливість розкрити складні суспільні тенденції. Біографічний метод тісно корелює з портретом як методом наукового та художнього відображення, де через аналіз рис характеру, вчинків та ціннісних орієнтацій створюється типовий або унікальний образ особистості. Такий підхід дозволяє гуманізувати інформацію та зробити її більш емоційно близькою для аудиторії.

Економічний аналіз у журналістських творах передбачає використання методів збору та інтерпретації фінансово-господарських показників для пояснення соціальних наслідків економічних рішень. Подібним чином методи політології — такі як контент-аналіз політичних програм, івент-аналіз та системний підхід — допомагають журналісту фахово оцінювати розстановку сил у владних структурах та прогнозувати розвиток політичних подій. Нарешті, основні методи психології (спостереження, інтерв'ювання, тестування) дозволяють медійнику глибше розуміти мотивацію персонажів, специфіку сприйняття інформації аудиторією та психологічні механізми впливу медіатексту на масову свідомість.

Питання для самоконтролю

1. У чому полягає цінність міждисциплінарного підходу для сучасної журналістики?
2. Які завдання вирішує журналіст, застосовуючи метод історичної реконструкції у своїх матеріалах?
3. Чим відрізняється використання біографічного методу в науковому дослідженні та в журналістському нарисі?
4. Які основні вимоги до використання економічного аналізу в публікаціях для широкої (нефахової) аудиторії?
5. Як методи політології допомагають журналісту зберігати об'єктивність під час висвітлення виборчих процесів?
6. Які методи психології є найбільш ефективними для встановлення контакту з джерелом інформації?
7. У чому полягає сутність портрета як методу наукового відображення особистості в журналістиці?
8. Як історичний метод допомагає уникнути поверховості при висвітленні сучасних конфліктів?
9. Які етичні аспекти слід враховувати при застосуванні психологічних методів дослідження особистості в медіа?
10. Яким чином поєднання методів різних наук сприяє універсалізації журналістської професії?

ТЕМА 6. СОЦІОЛОГІЧНІ МЕТОДИ В ЖУРНАЛІСТИЦІ.

План

11. Соціологічні дослідження: межі застосування.
12. Соціологічна проблематика журналістики.
13. Принципи організації і правила співставлення даних.
14. Опитування в журналістиці.
15. Масове інтерв'ювання: а) анкетування; б) вивчення редакційної пошти.
16. Якісні методи соціології журналістики.

Застосування соціологічних методів у журналістській діяльності дозволяє медійнику оперувати репрезентативними даними та відображати думку великих соціальних груп, проте існують чіткі межі їх застосування, зумовлені професійною специфікою: журналіст не завжди має ресурси для проведення повномасштабного академічного дослідження, тому часто звертається до експрес-опитувань або вторинного аналізу даних. Соціологічна проблематика журналістики охоплює вивчення суспільних настроїв, потреб аудиторії та оцінку ефективності медіавпливу. Для того, щоб соціологічна інформація в тексті була достовірною, необхідно суворо дотримуватися принципів організації

дослідження та правил співставлення даних, уникаючи маніпуляцій з відсотками та враховуючи похибку вибірки.

Основним інструментом збору первинної соціологічної інформації в журналістиці є опитування, яке дозволяє отримати зріз думок з актуальних питань. Масове інтерв'ювання реалізується через дві основні форми: анкетування, що забезпечує анонімність та охоплення великої кількості респондентів, та вивчення редакційної пошти, яке, хоч і не завжди є репрезентативним, дає глибоке розуміння ціннісних орієнтацій активної частини аудиторії. Окрему роль відіграє аналіз коментарів у соціальних мережах видання як сучасний аналог традиційної пошти, що дозволяє відстежувати реакцію читачів у режимі реального часу.

Поряд із кількісними методами, дедалі більшого значення набувають якісні методи соціології журналістики, зокрема глибинні інтерв'ю, фокус-групи та експертні опитування. Вони спрямовані не на отримання статистичних показників, а на з'ясування прихованих мотивів поведінки людей та глибоке трактування соціальних процесів. Використання якісних методів дозволяє журналісту наповнити матеріал живими свідченнями та фаховою аналітикою, що робить публікацію не лише інформативною, а й змістовною з точки зору розуміння причинно-наслідкових зв'язків у суспільстві.

Питання для самоконтролю

1. У чому полягає відмінність між соціологічним дослідженням професійного соціолога та використанням соціологічних методів журналістом?
2. Які існують етичні та фахові межі застосування соціологічних даних у медіатекстах?
3. Яких правил слід дотримуватися при співставленні соціологічних даних, отриманих із різних джерел?
4. Які переваги та недоліки має анкетування як метод збору журналістської інформації?
5. Як аналіз редакційної пошти допомагає журналісту виявити латентні (приховані) проблеми суспільства?
6. Чим відрізняється масове інтерв'ювання від журналістського інтерв'ю як жанру?
7. У яких випадках журналісту доцільно використовувати якісні методи соціології, такі як фокус-група?
8. Яку роль відіграють експертні опитування у верифікації соціологічної інформації?
9. Які типові помилки трапляються при інтерпретації результатів соціологічних опитувань у пресі?
10. Як соціологічні методи допомагають у вивченні та сегментації аудиторії сучасного медіа?

ТЕМА 7. МЕТОДИ ЗБОРУ ЕМПІРИЧНИХ ДАНИХ

План

1. Якість, надійність і достовірність інформації, отриманої методом спостереження: а) види спостереження; б) планування і проведення спостереження.
2. Метод практичного експерименту: зміст і функції.
3. Контент-аналіз – метод вивчення документів.
4. Аналіз документів в журналістській дослідницькій практиці.

Емпіричний рівень журналістської діяльності передбачає безпосередню взаємодію з об'єктивною реальністю для отримання первинних фактів. Одним із базових інструментів тут виступає спостереження, якість та достовірність якого залежать від ступеня включеності автора та чіткості фіксації подій. У журналістиці виділяють кілька видів спостереження: відкрите, коли суб'єкт знає про присутність преси, та приховане; включене, де журналіст стає учасником подій, та стороннє. Ефективність методу забезпечується ретельним плануванням, що включає визначення об'єкта, вибір часових рамок та розробку системи реєстрації фактів, що дозволяє мінімізувати суб'єктивізм та забезпечити надійність отриманої інформації.

Більш активною формою втручання в дійсність є метод практичного експерименту, зміст якого полягає у створенні штучних умов для перевірки певної гіпотези або виявлення прихованих сторін соціальних процесів. Функції експерименту в журналістиці охоплюють не лише пізнання, а й соціальну критику та викриття зловживань (наприклад, у межах методу «журналіст змінює професію»). На відміну від уявного моделювання, практичний експеримент вимагає від автора високої етичної відповідальності, фізичної присутності та готовності до непередбачуваного розвитку ситуації, що згодом стає основою для динамічної та доказової публікації.

Окремим напрямом емпіричної роботи є аналіз документів, що дозволяє отримати інформацію про події, які неможливо спостерігати безпосередньо. У журналістській практиці використовують традиційний (якісний) аналіз, що базується на змістовному вивченні текстів, та контент-аналіз — формалізований метод кількісного вивчення документів. Контент-аналіз дозволяє об'єктивно оцінити частоту згадувань певних тем, слів чи персонажів, виявляючи приховані тенденції в інформаційних потоках. Поєднання якісного аналізу документів з кількісними методами забезпечує глибоке та всебічне висвітлення теми, що є критично важливим для розслідувальної журналістики та серйозної політичної аналітики.

Питання для самоконтролю

1. Чим відрізняється наукове спостереження від звичайного життєвого споглядання подій журналістом?

2. У чому полягають переваги та ризики «включеного спостереження» під час підготовки репортажу?
3. Яких етапів планування слід дотримуватися для забезпечення надійності результатів спостереження?
4. Які основні пізнавальні та соціальні функції виконує практичний експеримент у журналістиці?
5. У чому полягає відмінність між практичним журналістським експериментом та науковим дослідом?
6. Які документи можуть виступати джерелами емпіричних даних для журналіста (офіційні, особисті, статистичні тощо)?
7. Що таке контент-аналіз і в яких випадках його використання є більш доцільним за традиційний аналіз документів?
8. Які критерії (одиниці аналізу) використовуються під час проведення контент-аналізу медіатекстів?
9. Як журналісту перевірити достовірність інформації, отриманої з офіційних документів?
10. Які етичні норми обмежують використання прихованого спостереження та практичного експерименту?

ТЕМА 8. ІНТЕРВ'Ю ЯК ОСНОВНИЙ ЕМПІРИЧНИЙ МЕТОД ЗБОРУ ІНФОРМАЦІЇ

План

1. Зміст і види інтерв'ю.
2. Прийом активного слухання.
3. Підготовка до інтерв'ю, класифікація запитань.
4. Методика проведення інтерв'ю.
5. Відмінності бесіди від інтерв'ю та опитування.
6. Підготовка і проведення бесіди.

Інтерв'ю в журналістиці розглядається не лише як самостійний жанр, а передусім як фундаментальний метод збору емпіричних даних шляхом безпосередньої вербальної взаємодії між журналістом та джерелом інформації. Зміст цього методу полягає в отриманні ексклюзивних фактів, коментарів або оцінок, які неможливо здобути іншим шляхом. Види інтерв'ю класифікують залежно від мети: інформаційне (збір фактів), портретне (розкриття особистості) та проблемне (аналіз ситуації). Успіх цього методу базується на володінні прийомом активного слухання, що передбачає не лише фіксацію відповідей, а й демонстрування уваги, використання уточнювальних запитань та емпатію, що стимулює респондента до ширості.

Ефективність інтерв'ювання закладається на етапі підготовки, який включає вивчення «досьє» на співрозмовника та розробку стратегії спілкування. Ключовим інструментом є класифікація запитань: журналіст має майстерно чергувати відкриті запитання (для розгорнутих відповідей), закриті (для верифікації фактів), зондувальні та контрольні. Методика проведення інтерв'ю

вимагає від автора гнучкості: вміння керувати темпом бесіди, вчасно повертати розмову в потрібне русло та фіксувати невербальні реакції співрозмовника, які часто є не менш інформативними, ніж слова.

Важливим аспектом професійної майстерності є розуміння відмінності бесіди від інтерв'ю та соціологічного опитування. Якщо опитування має жорстко структурований характер і спрямоване на отримання кількісних показників, то інтерв'ю є більш гнучким інструментом. Бесіда ж, на відміну від цілеспрямованого інтерв'ю, характеризується більшою паритетністю сторін та відсутністю суворої дистанції «запитання — відповідь». Підготовка і проведення бесіди часто використовуються як попередній етап для встановлення психологічного контакту або як метод отримання фонові інформації («off the record»), що допомагає журналісту краще орієнтуватися в темі перед офіційним записом.

Питання для самоконтролю

1. У чому полягає сутність інтерв'ю як методу пізнання соціальної дійсності?
2. Які існують критерії класифікації журналістських інтерв'ю залежно від творчого завдання?
3. Які конкретні техніки активного слухання (парафраз, резюмування, вербалізація почуттів) є найбільш ефективними в роботі журналіста?
4. З яких етапів складається процес підготовки до професійного інтерв'ю?
5. Чим відрізняються відкриті запитання від закритих і в яких ситуаціях доцільно використовувати кожен із цих типів?
6. Яку роль відіграють «запитання-пастки» та «дзеркальні запитання» у методиці проведення проблемного інтерв'ю?
7. Як журналісту подолати психологічні бар'єри (сором'язливість, агресію) під час спілкування з респондентом?
8. За якими ознаками можна розмежувати інтерв'ю як метод збору даних та бесіду як форму професійної комунікації?
9. У чому полягає специфіка проведення бесіди як підготовчого етапу до створення медіатексту?
10. Які етичні вимоги висувуються до журналіста під час фіксації та подальшої інтерпретації відповідей інтерв'юованого?

РОЗДІЛ 2

ЗАСТОСУВАННЯ В ТЕКСТІ РЕЗУЛЬТАТІВ ВИВЧЕННЯ РЕАЛЬНОСТІ

ТЕМА 1. ГІПОТЕЗА, МОНІТОРИНГ, РЕЙТИНГ, ПОЯСНЕННЯ.

План

1. Зміст, вимоги та етапи розвитку гіпотези.
2. Зміст моніторингу, методика його проведення, обробка і виклад результатів.
3. Методика складання рейтингу.
4. Виявлення причини – основа пояснення.

Робота журналіста-аналітика починається з висунення гіпотези — науково обґрунтованого припущення про причини, характер або можливі наслідки подій, що потребує подальшої перевірки фактами. Зміст гіпотези визначається її здатністю пояснити сукупність наявних відомостей, а основними вимогами до неї є логічна несуперечливість, відповідність установленим фактам та принципова можливість перевірки. Розвиток гіпотези проходить кілька етапів: від накопичення первинного матеріалу та формулювання припущення до розробки наслідків, що випливають із нього, та фінального підтвердження або спростування в процесі журналістського дослідження. Гіпотеза структурує творчий пошук, перетворюючи збір інформації на цілеспрямований процес.

Важливим інструментом аналізу тривалих процесів є моніторинг, що полягає у систематичному та безперервному спостереженні за конкретним об'єктом чи явищем для відстеження динаміки його змін. Методика проведення моніторингу передбачає визначення ключових показників (індикаторів), регулярну фіксацію даних та їх порівняння за часовими періодами. Обробка і виклад результатів моніторингу в журналістському тексті вимагають особливої уваги до візуалізації: цифрові масиви мають бути трансформовані в аналітичні звіти, де за статистичними змінами простежуються соціальні тенденції.

Для порівняльної характеристики однорідних об'єктів використовується методика складання рейтингу, яка дозволяє впорядкувати явища за ступенем вираженості певної ознаки. Створення якісного рейтингу вимагає чіткого визначення критеріїв оцінювання, вибору експертної групи або об'єктивної статистичної бази та прозорості підрахунку результатів. Завершальним етапом аналітичної роботи є пояснення, де виявлення справжньої причини явища виступає його головною основою. Журналістське пояснення має на меті не просто констатувати факт, а розкрити механізм його виникнення, що дозволяє аудиторії зрозуміти суть складних суспільних процесів через призму причинно-наслідкових зв'язків.

Питання для самоконтролю

1. Яку роль відіграє гіпотеза в плануванні журналістського розслідування чи аналітичної статті?
2. Яких логічних і фактологічних вимог має дотримуватися журналіст під час формулювання робочої гіпотези?
3. Опишіть основні етапи перетворення здогадки на доведену журналістську гіпотезу.
4. У чому полягає відмінність журналістського моніторингу від разового збору емпіричних даних?
5. Які етапи включає методика проведення медіа-моніторингу певної суспільної проблеми?
6. Як правильно інтерпретувати та презентувати результати моніторингу аудиторії, щоб уникнути перевантаження тексту цифрами?
7. За якими критеріями журналіст має обирати показники для складання об'єктивного рейтингу?
8. Які типові маніпуляції можливі під час складання рейтингів і як їх розпізнати?
9. Чому виявлення причинно-наслідкових зв'язків вважається вершиною аналітичної майстерності журналіста?
10. Які типи пояснень (генетичне, функціональне, структурне) найчастіше використовуються в сучасних медіатекстах?

ТЕМА 2. МЕТОДИ ІНТЕРАКТИВНОГО ОСМИСЛЕННЯ РЕАЛЬНОСТІ.

План

1. «Круглий стіл».
2. Прес-клуб.
3. Прес-конференція.
4. Дискусія.
5. Полеміка.

Методи інтерактивного осмислення реальності базуються на принципах діалогічності та колективного пошуку істини, що дозволяє журналісту отримати багатогранне бачення проблеми через зіставлення різних точок зору. Однією з найпоширеніших форм є «круглий стіл», зміст якого полягає у рівноправному обговоренні актуальної теми групою експертів або зацікавлених осіб. Роль журналіста тут трансформується у модератора, чиє завдання — спрямовувати дискусію, стимулювати обмін думками та фіксувати ключові аргументи для подальшого аналізу. Схожою за динамікою формою є прес-клуб, який вирізняється менш формальною атмосферою та регулярністю зустрічей, що сприяє встановленню довірливих стосунків між медійниками та спікерами.

Специфічним методом збору офіційної інформації є прес-конференція — організована зустріч офіційних осіб із представниками медіа для оприлюднення важливих заяв або відповідей на актуальні запитання. Журналістська майстерність у цьому контексті виявляється у вмінні швидко орієнтуватися в інформаційному потоці, ставити гострі запитання та виокремлювати головне серед підготовлених доповідей. Важливо розрізняти прес-конференцію як подію та як метод, що дозволяє отримати доступ до перших осіб і офіційної позиції інституцій у критичні моменти.

Інтерактивність у журналістиці також реалізується через дискусію та полеміку. Дискусія передбачає спільний розгляд спірного питання з метою наближення до консенсусу або детального з'ясування позицій сторін на основі логічної аргументації. Натомість полеміка має більш гострий, конфронтаційний характер, де головною метою є переконання аудиторії у правоті власної позиції та спростування аргументів опонента. Для журналіста володіння методами полеміки та дискусії є критично важливим не лише під час ведення ефірів чи публічних дебатів, а й при написанні аналітичних текстів, де автор має фахово зважувати всі «за» і «проти» для об'єктивного висвітлення конфлікту інтересів.

Питання для самоконтролю

1. У чому полягає специфіка інтерактивних методів порівняно з традиційними методами збору інформації?
2. Які професійні функції виконує журналіст як організатор та модератор «круглого столу»?
3. Які особливості підготовки та проведення засідань прес-клубу як майданчика для неформального спілкування?
4. Чим відрізняється поведінкова стратегія журналіста на прес-конференції від стратегії під час індивідуального інтерв'ю?
5. Які існують правила професійної етики під час відвідування та висвітлення прес-конференцій?
6. У чому полягає сутнісна різниця між дискусією та полемікою як методами інтерактивної взаємодії?
7. Які логічні прийоми є найбільш ефективними для захисту своєї позиції в полемічному матеріалі?
8. Як журналісту забезпечити об'єктивність під час висвітлення гострої дискусії, де він сам виступає учасником?
9. Які помилки модератора можуть призвести до перетворення конструктивного «круглого столу» на деструктивну суперечку?
10. Яким чином розвиток цифрових технологій трансформував традиційні інтерактивні методи (онлайн-конференції, вебінари тощо)?

ТЕМА 3. ФАКТ І ЙОГО ПРИРОДА В ЖУРНАЛІСТИЦІ

План

1. Спілкування як взаємопізнання, обмін інформацією і діяльністю між людьми.
2. Факт – основа журналістського твору.
3. Визначення і характеристика факту.
4. Факт і система фактів.
5. Одиничний і статистичний факт.
6. Науковий і художній факт.
7. Методика перевірки достовірності фактів.

Процес журналістської діяльності нерозривно пов'язаний зі спілкуванням, яке розглядається як багатогранний процес взаємопізнання, обміну інформацією та спільної діяльності між людьми. Саме в процесі такої комунікації журналіст виокремлює факти, що стають першоосновою будь-якого медіатексту. Факт у журналістиці — це не просто подія, що відбулася, а соціально значущий фрагмент реальності, який пройшов через професійний відбір, осмислення та документальне підтвердження. Характеристика факту включає його достовірність, актуальність, точність та контекстуальність, що дозволяє аудиторії сприймати його як об'єктивну даність.

У структурі публіцистичного твору факт рідко існує ізольовано; найчастіше журналіст оперує системою фактів, де окремі події поєднуються логічними зв'язками для розкриття масштабної проблеми. Важливо розрізняти одиничний факт, що фіксує конкретний випадок, та статистичний факт, який є результатом узагальнення багатьох однорідних явищ і демонструє певну закономірність. Також у методиці розмежовують науковий факт (результат суворого експерименту чи спостереження) та художній факт (реальна подія, що пройшла через творчу інтерпретацію автора, але зберегла свою документальну основу).

Вирішальним етапом роботи з інформацією є методика перевірки достовірності фактів (фактчекінг). Вона передбачає обов'язкове зіставлення даних з кількох незалежних джерел, звернення до першоджерел (документів, свідків, експертів) та верифікацію цифр і цитат. Журналіст має критично оцінювати мотивацію джерела та перевіряти факти на повноту і відсутність маніпулятивних спотворень. Лише ретельно перевірений факт може слугувати надійним аргументом у журналістському дослідженні та забезпечувати довіру аудиторії до медіа.

Питання для самоконтролю

1. Як взаємопов'язані процеси професійного спілкування та пошуку журналістських фактів?

2. Дайте визначення поняттю «журналістський факт». Чим він відрізняється від події в повсякденному житті?
3. Які основні характеристики роблять факт приданим для використання у журналістському творі?
4. У чому полягає відмінність між одиничним фактом та статистичним узагальненням?
5. Яку роль відіграє система фактів у побудові аналітичного матеріалу?
6. Як співвідносяться між собою науковий, художній та журналістський факти?
7. Які основні етапи включає сучасна методика перевірки достовірності інформації (фактчекінг)?
8. Що таке «правило двох (або трьох) джерел» і чому воно є критично важливим для журналіста?
9. Які існують критерії розрізнення факту та оціночного судження в медіатексті?
10. Як впливає контекст подачі факту на його сприйняття аудиторією?

ТЕМА 4. МЕТОДИ ТА ПРИЙОМИ НАПИСАННЯ, ОФОРМЛЕННЯ ЖУРНАЛІСТСЬКОГО ТЕКСТУ

План

1. Методи пред'явлення елементарних виражальних засобів фактологічного ряду (репортажний і реконструктивний опис, розповідь, характеристика, роздум, типізація).
2. Методи пред'явлення елементарних виражальних засобів культурологічного ряду (цитування, виклад, словесна інструкція).
3. Методи наслідково-образного узагальнення (асоціація, творча фантазія, метафора, метонімія, гіперболізація).
4. Заголовки як спосіб впливу на суспільну свідомість.
5. Види заголовків.
6. Підзаголовок, французький рядок.

Процес створення журналістського тексту базується на майстерному поєднанні різних методів пред'явлення інформації. Першу групу становлять методи фактологічного ряду, де репортажний опис дозволяє відтворити подію в динаміці, а реконструктивний — відновити її за свідченнями. Розповідь забезпечує хронологічну послідовність, характеристика розкриває риси об'єкта, а роздум та типізація допомагають піднятися від конкретного факту до соціального узагальнення. Ці засоби формують «каркас» матеріалу, роблячи його достовірним та наочним.

Культурологічний ряд виражальних засобів спрямований на збагачення тексту через залучення зовнішнього інтелектуального контексту. Сюди відносять

цитування, що забезпечує точність передачі чужої думки, виклад змісту документів або подій та словесну інструкцію, яка допомагає зорієнтувати читача у практичних аспектах теми. Водночас для надання тексту емоційної глибини та експресії використовуються методи наслідково-образного узагальнення. Асоціація, творча фантазія (у межах документалістики), метафора, метонімія та гіперболізація дозволяють автору створити яскравий образ, який краще за сухі факти доносить ідею до свідомості аудиторії.

Окрему увагу в методиці приділяють архітектоніці тексту та його графічному виділенню. Заголовок виступає найпотужнішим способом впливу на суспільну свідомість, виконуючи інформаційну, рекламну та прагматичну функції. Залежно від мети, журналіст обирає різні види заголовків: номінативні, предикативні, питальні або заклики. Додатковими елементами структурування є підзаголовок, що розширює зміст назви, та «французький рядок» (винос або лід), який акцентує увагу на ключовій думці або найбільш гострому моменті публікації, полегшуючи сприйняття великих масивів тексту.

Питання для самоконтролю

1. У чому полягає відмінність між репортажним та реконструктивним описом у журналістському тексті?
2. Які функції виконує метод роздуму в аналітичних жанрах журналістики?
3. Як метод типізації допомагає журналісту перетворити поодинокий випадок на суспільно значущий образ?
4. Яких етичних та професійних вимог слід дотримуватися при використанні цитування та викладу думок інших осіб?
5. У яких випадках використання метафори та гіперболи в журналістиці є виправданим, а коли воно шкодить об'єктивності?
6. Яка роль творчої фантазії у документальних жанрах (нарисі, есе) та де пролягає межа між фактом і вимислом?
7. Чому заголовок вважається найважливішим елементом медіатексту в контексті впливу на аудиторію?
8. Які існують класифікації журналістських заголовків за їхніми функціями та структурою?
9. Яке функціональне призначення підзаголовка та «французького рядка» (виносу) в оформленні газетної або онлайн-публікації?
10. Як вибір методів пред'явлення інформації залежить від типу видання та специфіки його цільової аудиторії?

ТЕМА 5. ВИКОРИСТАННЯ В ТЕКСТІ РЕЗУЛЬТАТІВ ВИВЧЕННЯ РЕАЛЬНОСТІ

План

1. Використання даних спостереження в тексті.
2. Застосування свідчень, їхні види та можливості.
3. Документи: їх використання в тексті.
4. Цифри: особливості застосування їх у тексті, труднощі й помилки у роботі з ними.

Етап втілення результатів дослідження в текст вимагає від журналіста вміння критично відбирати та композиційно правильно розміщувати зібрані дані. Використання даних спостереження в тексті є ключовим для створення «ефекту присутності». Автор не просто перелічує побачене, а виокремлює найбільш характерні деталі, що дозволяють читачеві візуалізувати подію. Важливо, щоб дані спостереження не були надмірними, а працювали на розкриття теми, поєднуючи фактологічну точність із емоційною переконливістю.

Важливим компонентом доказової бази виступає застосування свідчень. У журналістській практиці розрізняють свідчення очевидців (тих, хто безпосередньо бачив подію), свідчення учасників та думки експертів. Можливості свідчень полягають у наданні тексту персоніфікованого характеру та багатогранності, проте журналіст має враховувати суб'єктивізм кожного джерела. Окрему увагу приділяють документам: їх використання в тексті може бути як прямим (цитування ключових положень, оприлюднення цифр), так і опосередкованим (переказ змісту). Документ виступає гарантом достовірності та юридичним захистом автора, тому посилання на конкретні джерела (архіви, звіти, укази) є обов'язковим для якісної публіцистики.

Особливу складність становить робота з цифрами. Специфіка їх застосування в тексті полягає в необхідності їхнього «оживлення» та інтерпретації; самі по собі цифри часто не сприймаються аудиторією. Труднощі й помилки у роботі з ними найчастіше пов'язані з перевантаженням тексту статистикою, некоректним порівнянням даних різних періодів або неправильним використанням відсотків. Для полегшення сприйняття цифри рекомендується заокруглювати (якщо це не суперечить точності), подавати в порівнянні з відомими величинами або використовувати візуалізацію. Головне правило роботи з числовими даними — вони мають не захаращувати текст, а слугувати незаперечним доказом авторських висновків.

Питання для самоконтролю

1. Як за допомогою даних спостереження створити «ефект присутності» у репортажному матеріалі?
2. Які критерії відбору деталей спостереження для включення їх у фінальний текст?

3. Чим відрізняється використання свідчень очевидця від свідчень експерта в структурі публікації?
4. Які існують способи верифікації свідчень, щоб уникнути суб'єктивізму в матеріалі?
5. Які типи документів (офіційні, приватні, статистичні) мають найбільшу силу переконання в журналістському розслідуванні?
6. Як правильно оформити посилання на документ у тексті, щоб не перервати логіку розповіді?
7. Чому переваження тексту цифровими даними вважається професійною помилкою журналіста?
8. Які прийоми допомагають зробити цифри «наочними» та зрозумілими для масового читача?
9. У чому полягає небезпека маніпулювання статистичними даними в медіа?
10. Як правильно використовувати метод порівняння цифр для виявлення динаміки певного процесу?

ТЕМА 6. ВИКОРИСТАННЯ ФАКТОЛОГІЧНОЇ, ОЦІНОЧНОЇ, НОРМАТИВНОЇ, ПРОГРАМНОЇ ТА ІМОВІРНІСНОЇ ІНФОРМАЦІЇ В ЖУРНАЛІСТСЬКОМУ ТЕКСТІ

План

1. Факт – основа щоденної журналістики.
2. Види фактів.
3. Оцінка в журналістиці: роль, предмет, суб'єкт та критерії.
4. Нормативна інформація.
5. Види та обґрунтованість норм.
6. Програмна інформація, види програм у ЗМІ, труднощі їх складання та обґрунтування.
7. Імовірнісна інформація, види припущень та їхнє використання в тексті.

Ефективність журналістського тексту залежить від збалансованого поєднання різних типів інформації, де факт виступає непохитною основою щоденної журналістики. У професійній діяльності розрізняють факти дійсності (реальні події) та факти повідомлення (їхнє відображення в медіа). Вони класифікуються на одиничні, що фіксують конкретний випадок, та статистичні, які відображають масові процеси. Без фактологічної точності текст втрачає свою головну функцію — інформування та документальну цінність.

Оціночна інформація відіграє роль інтерпретатора фактів, допомагаючи аудиторії зрозуміти їхню значущість. Предметом оцінки є соціальна важливість події, а суб'єктом — журналіст, експерт або представник громадськості. Критерії оцінки мають ґрунтуватися на загальнолюдських цінностях, етичних нормах та

правових засадах, що забезпечує її об'єктивність та професійну вагу. Водночас нормативна інформація вказує на існуючі в суспільстві стандарти, закони та правила поведінки. Види норм охоплюють правові, морально-етичні та технічні приписи, а їхня обґрунтованість у тексті дозволяє порівняти реальний стан справ із належним.

Програмна інформація спрямована в майбутнє і містить плани, стратегії або алгоритми дій (наприклад, передвиборчі програми або плани реформ). Труднощі її складання в ЗМІ пов'язані з необхідністю глибокої експертизи та обґрунтування реалістичності запропонованих кроків. Нарешті, імовірнісна інформація базується на припущеннях, гіпотезах та версіях. Вона використовується в ситуаціях дефіциту точних фактів (наприклад, у журналістських розслідуваннях або прогнозах). Види припущень можуть бути як логічними висновками, так і інтуїтивними здогадками, проте в тексті вони обов'язково мають позначатися відповідними маркерами, щоб читач міг чітко відрізнити встановлений факт від версії автора.

Питання для самоконтролю

1. Чому факт вважається фундаментальною одиницею щоденної журналістики?
2. Які існують види журналістських фактів та в чому полягає різниця між фактом події та фактом повідомлення?
3. Яку роль відіграє оцінка в аналітичному тексті та чим вона відрізняється від маніпулятивного судження?
4. Хто може виступати суб'єктом оцінки в журналістському матеріалі?
5. На основі яких критеріїв журналіст має будувати свою оціночну систему?
6. Що таке нормативна інформація і як посилання на соціальні чи правові норми посилює доказовість тексту?
7. Які види програмної інформації найчастіше зустрічаються в сучасному медіапросторі?
8. З якими основними труднощами стикається журналіст під час аналізу та обґрунтування програмних заяв політиків чи посадовців?
9. У яких випадках доцільно використовувати імовірнісну інформацію (припущення) в тексті?
10. Як правильно маркувати імовірнісну інформацію, щоб не вводити аудиторію в оману?

ТЕМА 7. МЕТОДИ СТРУКТУРНОЇ ПОБУДОВИ ЖУРНАЛІСТСЬКОГО ТВОРУ

План

1. Зміст і форма – основні елементи журналістського твору: а) задум, тема, ідея; б) композиція, сюжет, фабула, архітектоніка;
2. Композиційні форми в різних жанрах журналістики: а) інформаційних (на прикладі замітки, репортажу); б) аналітичних (на прикладі статті); в) художньо-публіцистичних (на прикладі нарису).

Побудова журналістського твору базується на гармонійному поєднанні змісту і форми, де зміст визначає сутність повідомлення, а форма забезпечує його адекватне сприйняття аудиторією. Процес створення починається із задуму — первинного уявлення автора про майбутній матеріал, що згодом конкретизується у темі (об'єкті відображення) та ідеї (головній думці або авторській позиції). Від того, наскільки чітко сформульовано ідею, залежить вибір подальших методів структурування інформації.

Важливими елементами внутрішньої організації тексту є композиція, сюжет, фабула та архітектоніка. Фабула відображає хронологічну послідовність подій у тому вигляді, як вони відбувалися в реальності, тоді як сюжет — це авторська інтерпретація цих подій, їх розстановка в тексті для створення напруги чи логічного доказу. Композиція виступає як загальний план побудови твору, що об'єднує всі компоненти в єдине ціле, а архітектоніка відображає зовнішню структуру: поділ на розділи, глави, наявність віршків та інших візуальних елементів.

Композиційні форми суттєво різняться залежно від жанру. В інформаційних жанрах, зокрема у замітці, домінує структура «перевернутої піраміди», де найважливіші факти подаються на початку. Репортаж же вимагає динамічної композиції, часто побудованої на хронології або зміні планів спостереження. В аналітичних жанрах, як-от у статті, композиція має логічний характер: від постановки проблеми через аргументацію та аналіз фактів до підсумкових висновків. У художньо-публіцистичних жанрах, на прикладі нариса, структура стає більш складною і вільною, часто використовуються прийоми паралельного монтажу, ретроспекції та асоціативної побудови, що дозволяє глибше розкрити внутрішній світ героя або суть суспільного явища.

Питання для самоконтролю

1. Як взаємодіють між собою зміст і форма в структурі журналістського твору?
2. У чому полягає різниця між задумом, темою та ідеєю публікації?

3. Чим відрізняється фабула від сюжету в журналістському розслідуванні чи нарисі?
4. Які основні функції виконує композиція журналістського твору?
5. Що таке архітектоніка тексту і які її елементи допомагають структурувати великий обсяг інформації?
6. Опишіть особливості композиційної моделі «перевернута піраміда». Для яких жанрів вона є характерною?
7. Які композиційні прийоми дозволяють підтримувати динаміку в журналістському репортажі?
8. Яка логічна послідовність викладу матеріалу є оптимальною для аналітичної статті?
9. У чому полягає специфіка композиційної побудови художньо-публіцистичного нарису?
10. Як вибір композиційної форми впливає на ефективність сприйняття авторської ідеї аудиторією?

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ З КУРСУ

«Методика журналістської творчості»

Практичне заняття № 1-2

Міждисциплінарні методи журналістики

ПЛАН

1. Історичний метод, його різновиди. Метод історичної реконструкції.
2. Біографічний і автобіографічний методи.
3. Портрет як метод наукового відображення.
4. Економічний аналіз у журналістських творах.
5. Методи політології у журналістиці.
6. Основні методи психології журналістики.

Творче завдання

Знайдіть у друкованих ЗМІ матеріали та визначте, які міждисциплінарні методи були застосовані для їх написання. Виявіть особливості того чи іншого методу.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ПРАКТИЧНОЇ РОБОТИ

Оцінювання активності студента під час обговорення шести питань плану базується на глибині розуміння специфіки кожного методу. Максимальні 5 балів за теоретичну частину виставляються за умови вільного володіння термінологією, здатності розрізняти історичну реконструкцію та біографічний метод, а також розуміння ролі економічного, політологічного та психологічного аналізу в медіатекстах. Студент має не лише репродукувати зміст тем, а й наводити власні приклади доцільності застосування того чи іншого методу. Бали знижуються, якщо відповіді мають фрагментарний характер, студент не бачить різниці між науковим та журналістським підходом або не бере участі в загальній дискусії.

ОЦІНЮВАННЯ ТВОРЧОГО ЗАВДАННЯ

Творче завдання оцінюється окремо (максимум 5 балів) за критеріями аналітичної точності та якості підбору матеріалів. Вищий бал отримує робота, у якій студент правильно ідентифікував міждисциплінарні методи в обраних статтях із друкованих ЗМІ та зміг аргументовано пояснити, як саме ці методи (наприклад, психологічне спостереження чи економічний розрахунок) допомогли автору розкрити тему. Важливим є виявлення особливостей методу: студент має вказати, які саме прийоми (цитування документів, аналіз біографії, статистичні співставлення) були використані та як вони вплинули на достовірність публікації.

Нижче наведено розподіл балів у вигляді шкали:

9–10 балів (Відмінно): Студент продемонстрував вичерпні знання з усіх питань плану, виявив високу активність. Творче завдання виконано бездоганно: обрано складні, багат шарові матеріали, проведено глибокий аналіз методів, робота оформлена відповідно до академічних вимог.

7–8 балів (Добре): Студент добре орієнтується в темах, але припускається незначних неточностей у розмежуванні методів (наприклад, між біографічним методом та портретом). Творче завдання виконано в повному обсязі, методи визначені правильно, проте аналіз їхніх особливостей міг би бути більш розгорнутим.

5–6 балів (Задовільно): Студент має лише загальне уявлення про міждисциплінарні методи, відповідає не на всі питання плану. У творчому завданні проведено поверхневий аналіз, виявлено лише очевидні методи (наприклад, тільки біографічні факти), без спроби проаналізувати політологічний чи психологічний аспекти.

1–4 бали (Незадовільно): Студент демонструє слабке знання теорії, не може пояснити сутність методів. Творче завдання виконано формально, методи ідентифіковані помилково або приклади не відповідають темі заняття.

Практичне заняття № 3

Соціологічні методи в журналістиці

ПЛАН

1. Соціологічні дослідження: межі застосування.
2. Соціологічна проблематика журналістики.
3. Принципи організації і правила співставлення даних.
4. Опитування в журналістиці.
5. Масове інтерв'ювання.
6. Анкетування.
7. Вивчення редакційної пошти.
8. Якісні методи соціології журналістики.

Творче завдання

1. *Знайдіть у друкованих медіа чи Інтернет-виданнях матеріали з використанням у них соціологічних методів збору інформації.*
2. *Напишіть статтю на тему: «Війна – любов: сучасний погляд», застосувавши метод анкетування при зборі інформації.*

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РОБОТИ НА ПРАКТИЧНОМУ ЗАНЯТТІ

Оцінювання теоретичної підготовки та участі в обговоренні (максимум 3 бали) здійснюється на основі розуміння студентом специфіки соціологічного підходу. Студент має чітко розрізняти кількісні та якісні методи, розуміти принципи

формування вибірки та етичні межі оприлюднення соціологічних даних. Бали нараховуються за змістовні відповіді на питання плану, вміння пояснити різницю між анкетуванням та масовим інтерв'юванням, а також за знання основної літератури (зокрема, праці Г. Мельник та М. Кима).

ОЦІНЮВАННЯ ТВОРЧИХ ЗАВДАНЬ

Творча складова занять є пріоритетною і оцінюється за двома напрямками:

1. Аналіз соціологічних методів у ЗМІ (максимум 2 бали): Студент отримує бали за точність вибору матеріалу та глибину аналізу. Оцінюється здатність студента виявити, які саме соціологічні дані використав автор (опитування, аналіз пошти, експертні інтерв'ю) та наскільки коректно вони інтерпретовані в тексті. Студент має вказати на наявність чи відсутність посилань на репрезентативність вибірки та замовника дослідження.

2. Написання статті «Війна – любов: сучасний погляд» (максимум 5 балів): Це ключове завдання, де оцінюється безпосереднє застосування методу анкетування.

Методологічна коректність (2 бали): Складання грамотної анкети, обґрунтування вибірки респондентів та первинна обробка отриманих результатів.

Журналістська майстерність (2 бали): Вміння інтегрувати «сухі» цифри анкетування у живий, емоційний та логічно вибудований текст. Стаття має бути не просто звітом, а цілісним публіцистичним твором.

Оригінальність та стиль (1 бал): Авторський погляд на тему, креативність заголовка та влучність цитат із анкет.

ПІДСУМКОВА ШКАЛА В БАЛАХ

9–10 балів: Студент продемонстрував глибокі знання теорії. Стаття написана на високому професійному рівні, дані анкетування вдало поєднані з аналітичними висновками, анкета складена методично правильно.

7–8 балів: Активна робота на занятті. У статті наявні результати анкетування, проте аналіз даних міг би бути глибшим або стиль написання дещо сухим. Методи у ЗМІ знайдено та проаналізовано правильно.

5–6 балів: Студент орієнтується в темах, але стаття має реферативний характер, анкетування проведено формально (наприклад, опитувано надто мало людей без пояснення вибірки).

1–4 бали: Завдання виконані не в повному обсязі, стаття не містить ознак використання методу анкетування, теоретичні знання фрагментарні.

Практичне заняття № 4

Методи збору емпіричних даних

ПЛАН

1. Якість, надійність і достовірність інформації, отриманої методом спостереження.
 - 1.1. Види спостереження;
 - 1.2. Планування і проведення спостереження;
2. Метод практичного експерименту: зміст і функції.
3. Контент-аналіз – метод вивчення документів.
4. Аналіз документів в журналістській дослідницькій практиці.

Творче завдання

Напишіть в будь-якому жанрі «5 спостережень» (на вулиці, в університеті, на вокзалі, на ринку, на майдані і т.п.). Це мають бути такі спостереження, з яких можна було б зробити суттєві висновки про оточуючий вас соціум.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РОБОТИ НА ПРАКТИЧНОМУ ЗАНЯТТІ

Теоретична підготовка (максимум 4 бали) оцінюється за ступенем засвоєння методології емпіричного дослідження. Студент має продемонструвати знання видів спостереження, розуміти алгоритм планування експерименту та володіти методикою контент-аналізу документів, спираючись на опрацьовану літературу (Г. Мельник, М. Кима та А. Тертичного). Особлива увага приділяється вмінню пояснити, як забезпечується надійність і достовірність інформації при використанні цих методів та чим якісний аналіз документів відрізняється від кількісного.

ОЦІНЮВАННЯ ТВОРЧОГО ЗАВДАННЯ «5 СПОСТЕРЕЖЕНЬ»

Творче завдання оцінюється окремо (максимум 6 балів) за трьома основними параметрами:

1. Вибір об'єктів та локацій (1 бал): Оцінюється різноманітність та доцільність обраних місць для спостереження (університет, вокзал, ринок тощо) з точки зору їхньої інформативної насиченості.
2. Якість репортерської деталізації (2 бали): Студент має продемонструвати вміння помічати не очевидні речі — жести, фрази, взаємодію людей, деталі побуту. Оцінюється «свіжість» погляду та здатність зафіксувати момент без оціночних кліше.
3. Глибина соціальних висновків (3 бали): Це найважливіший критерій. Кожне з п'яти спостережень має завершуватися або логічно підводити до суттєвого висновку про стан соціуму (наприклад, про рівень довіри, соціальну напругу, культурні трансформації чи солідарність). Оцінюється здатність студента піднятися від дрібного факту до широкого узагальнення.

ПІДСУМКОВА ШКАЛА В БАЛАХ

9–10 балів (Відмінно): Студент вільно оперує теорією. Творче завдання виконано блискуче: спостереження влучні, художньо оформлені, а висновки демонструють зріле аналітичне мислення та глибоке розуміння суспільних процесів.

7–8 балів (Добре): Студент добре знає методику збору даних. Спостереження цікаві, проте висновки можуть бути дещо поверхневими або занадто загальними. Дотримано всіх вимог до оформлення.

5–6 балів (Задовільно): Знання теорії фрагментарне. Творче завдання виконано формально: спостереження більше нагадують простий опис без належного аналітичного складника, висновки є банальними або відсутні.

1–4 бали (Незадовільно): Студент не володіє термінологією. Творче завдання не відповідає вимогам: замість спостережень подано вигадані ситуації або випадкові думки, що не базуються на реальній фіксації емпіричних даних.

Практичне заняття № 5

Інтерв'ю як основний емпіричний метод збору інформації

ПЛАН

1. Зміст і види інтерв'ю.
2. Прийом активного слухання.
3. Підготовка до інтерв'ю, класифікація запитань.
4. Методика проведення інтерв'ю.
5. Відмінності бесіди від інтерв'ю та опитування.
6. Підготовка і проведення бесіди.

Творче завдання

Підготуйтеся до інтерв'ю на обрану вами тему. Запишіть приблизний перелік запитань, яких ви будете дотримуватися під час розмови з респондентом, розставте їх в логічній послідовності.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РОБОТИ НА ПРАКТИЧНОМУ ЗАНЯТТІ

Теоретична підготовка (максимум 4 бали) оцінюється за ступенем розуміння психологічних та технологічних аспектів діалогу. Студент має продемонструвати знання класифікації інтерв'ю, вільно пояснювати техніки активного слухання та розуміти структурні відмінності між бесідою, опитуванням та професійним інтерв'ю. Важливим критерієм є знання літературних джерел (Г. Мельник, М. Кима та А. Тертичного) та вміння навести приклади ситуацій, де доцільно використовувати відкриті чи закриті типи запитань.

ОЦІНЮВАННЯ ТВОРЧОГО ЗАВДАННЯ «ПІДГОТОВКА ДО ІНТЕРВ'Ю»

Творче завдання оцінюється окремо (максимум 6 балів) за наступними параметрами:

1. Обґрунтування теми та вибір респондента (1 бал): Оцінюється актуальність обраної теми та доцільність звернення саме до цього респондента. Студент має коротко пояснити, яку саме ексклюзивну інформацію він планує отримати.

2. Класифікація та якість запитань (2 бали): Студент має продемонструвати вміння формулювати різні типи запитань. Оцінюється відсутність навідних запитань, професійна коректність формулювань та наявність уточнювальних ("зондувальних") запитань.

3. Логічна послідовність та стратегія (3 бали): Це ключовий критерій. Оцінюється структура майбутньої розмови: наявність «криголамів» на початку, логічний перехід від простих тем до гострих чи складних, наявність кульмінації розмови та правильний вихід із діалогу. Список запитань має виглядати як цілісний сценарій, а не розрізнений перелік.

ПІДСУМКОВА ШКАЛА В БАЛАХ

9–10 балів (Відмінно): Студент виявляє блискучі знання теорії. Творча робота демонструє глибоку попередню підготовку («досьє» на героя), запитання професійні, а структура розмови дозволяє повністю розкрити тему.

7–8 балів (Добре): Студент добре орієнтується в матеріалі. Перелік запитань логічний, охоплює основні аспекти теми, проте бракує оригінальності підходу або «контрольних» запитань для перевірки інформації.

5–6 балів (Задовільно): Теоретичні відповіді фрагментарні. Творче завдання виконано поверхово: запитання однотипні (переважно закриті), логіка розмови слабка, мета інтерв'ю сформульована розмито.

1–4 бали (Незадовільно): Студент не володіє методикою проведення інтерв'ю. Запитання сформульовані некоректно або хаотично, відсутня підготовча робота над темою.

Практичне заняття № 6

Використання в тексті результатів вивчення реальності

ПЛАН

1. Використання даних спостереження в тексті.
2. Застосування свідчень, їхні види та можливості.
3. Документи: їх використання в тексті.
4. Цифри: особливості застосування їх у тексті, труднощі й помилки у роботі з ними.

Творче завдання

Напишіть біографію свого одногрупника, використовуючи метод вивчення документів.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РОБОТИ НА ПРАКТИЧНОМУ ЗАНЯТТІ

Теоретична підготовка (максимум 4 бали) оцінюється за глибиною розуміння принципів верифікації та презентації даних. Студент має продемонструвати знання методик інтеграції результатів спостереження в текст, класифікувати види свідчень та розуміти роль документів як юридичної та фактологічної основи матеріалу. Особлива увага приділяється вмінню працювати з цифровим масивом: студент має пояснити способи "оживлення" цифр та назвати типові помилки при їх використанні, такі як перевантаження тексту статистикою чи некоректне порівняння.

ОЦІНЮВАННЯ ТВОРЧОГО ЗАВДАННЯ «БІОГРАФІЯ ОДНОГРУПНИКА»

Це завдання є специфічним, оскільки вимагає від студента не просто описати життя людини, а зробити це через призму методу вивчення документів. Творча робота оцінюється (максимум 6 балів) за наступними параметрами:

1. Робота з джерельною базою (2 бали): Оцінюється кількість та якість знайдених документів (це можуть бути записки, дипломи, сертифікати, листи у соцмережах як цифрові документи, публікації в газетах, грамоти, довідки). Студент має довести, що факти біографії базуються саме на документальних свідченнях, а не на особистих спогадах чи розповідях.

2. Точність та інтерпретація фактів (2 бали): Оцінюється вміння виокремити з документів найважливішу інформацію та правильно її витлумачити. Студент має продемонструвати навички якісного аналізу документів, виявляючи за сухими записами життєву траєкторію особистості.

3. Літературне оформлення та структура (2 бали): Оцінюється цілісність тексту. Біографія не має виглядати як перелік довідок; це має бути логічний, зв'язний текст, де посилання на документи гармонійно вплетені в авторську розповідь.

ПІДСУМКОВА ШКАЛА В БАЛАХ

9–10 балів (Відмінно): Студент продемонстрував відмінні знання теорії. Біографія написана професійно, використано широкий спектр документів, посилання на які органічно інтегровані в сюжет розповіді. Текст цікавий та фактологічно бездоганний.

7–8 балів (Добре): Студент добре орієнтується в темі. У творчому завданні використано 2-3 основні документи, факти біографії підтверджені, проте стиль викладу може бути дещо формальним або позбавленим авторського аналізу.

5–6 балів (Задовільно): Теоретичні знання базові. Творче завдання виконано поверхово: використано лише один тип документа (наприклад, тільки заліковку), або текст біографії майже не спирається на документальну базу, замінюючи її загальними фразами.

1–4 бали (Незадовільно): Студент не розуміє суті методу вивчення документів. Біографія написана у формі інтерв'ю або простого переказу слів одnogрупника без залучення документальних джерел.

Практичне заняття № 7

Використання фактологічної, оціночної, нормативної, програмної та імовірнісної інформації в журналістському тексті

ПЛАН

1. Факт – основа щоденної журналістики. Види фактів.
2. Оцінка в журналістиці: роль, предмет, суб'єкт та критерії.
3. Нормативна інформація. Види та обґрунтованість норм.
4. Програмна інформація, види програм у ЗМІ, труднощі їх складання та обґрунтування.
5. Імовірнісна інформація, види припущень та їхнє використання в тексті.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РОБОТИ НА ПРАКТИЧНОМУ ЗАНЯТТІ

Оцінювання теоретичної підготовки (максимум 5 балів) базується на здатності студента чітко диференціювати типи інформаційних потоків. Студент має продемонструвати розуміння природи факту як об'єктивної основи тексту та пояснити механізм формування професійної оцінки (на відміну від суб'єктивного упередження). Важливим критерієм є знання видів норм (правових, етичних) та вміння пояснити, як програмна інформація (плани, стратегії) корелює з імовірнісною (гіпотези, версії). Студент має наводити приклади того, як маркується імовірнісна інформація в якісній пресі, щоб не вводити аудиторію в оману.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ПРАКТИЧНИХ ВПРАВ (У МЕЖАХ ЗАНЯТТЯ)

Оскільки для цієї теми часто пропонуються вправи на аналіз готових текстів, оцінка (максимум 5 балів) виставляється за наступними параметрами:

Точність ідентифікації (2 бали): Студент має безпомилково знайти в запропонованому тексті факти, оціночні судження, посилання на норми та елементи прогнозування.

Аналіз обґрунтованості (2 бали): Оцінюється здатність студента перевірити, чи підкріплена авторська оцінка фактами, та чи є імовірнісна інформація логічно виправданою, а не безпідставною фантазією.

Професійна термінологія (1 бал): Використання під час аналізу категорій "суб'єкт оцінки", "критерій норми", "верифікація припущення".

ПІДСУМКОВА ШКАЛА В БАЛАХ

9–10 балів (Відмінно): Студент ідеально розрізняє типи інформації. Вміє пояснити складні випадки, де факт і оцінка тісно переплетені. Продемонстрована висока культура логічного мислення та знання етичних стандартів відокремлення фактів від поглядів.

7–8 балів (Добре): Студент правильно відповідає на питання плану. У практичній роботі допускає поодинокі помилки (наприклад, плутає програмну інформацію з імовірнісною), але загалом виявляє професійний підхід до аналізу тексту.

5–6 балів (Задовільно): Теоретичні знання поверхневі. Студент важко розрізняє види норм та припущень. Практичне завдання виконано з суттєвими похибками, аналіз типів інформації неповний.

1–4 бали (Незадовільно): Студент не володіє категоріальним апаратом теми. Не може відрізнити факт від оцінки, що є критичним недоліком для майбутнього журналіста.

Практичне заняття № 8

Методи структурної побудови журналістського твору

ПЛАН

1. Зміст і форма – основні елементи журналістського твору:

- а) задум, тема, ідея;
 - б) композиція, сюжет, фабула, архітектоніка;
2. Композиційні форми в різних жанрах журналістики:
- а) інформаційних (на прикладі замітки, репортажу);
 - б) аналітичних (на прикладі статті)
 - в) художньо-публіцистичних (на прикладі нарису)

Творче завдання

1. Придумайте власні варіанти заголовків до текстів, опублікованих у свіжому номері газети.

2. Напишіть розширену замітку, дотримуючись принципу перевернутої піраміди.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РОБОТИ НА ПРАКТИЧНОМУ ЗАНЯТТІ

Теоретична підготовка (максимум 5 балів) оцінюється за ступенем розуміння внутрішньої логіки твору. Студент має чітко розмежовувати категорії «зміст» і «форма», пояснюючи, як авторський задум трансформується в конкретну тему та ідею. Особлива увага приділяється вмінню розрізняти фабулу (реальну хронологію) та сюжет (авторську розстановку подій), а також розумінню архітекτονіки як візуально-змістовної структури тексту. Студент має вільно оперувати поняттями експозиції, зав'язки, кульмінації та розв'язки при аналізі різних жанрових моделей.

ОЦІНЮВАННЯ АНАЛІТИЧНОГО РОЗБОРУ ЖАНРОВИХ ФОРМ

Практична складова заняття (максимум 5 балів) базується на аналізі конкретних прикладів і оцінюється за такими критеріями:

Знання жанрових канонів (2 бали): Здатність пояснити, чому для замітки ефективною є «перевернута піраміда», а для нарису — асоціативна або паралельна композиція.

Аналіз структурних елементів (2 бали): Студент має продемонструвати на прикладі статті, як логічна побудова (теза — аргумент — висновок) допомагає розкрити ідею. Оцінюється вміння виявити «французький рядок», лід, підзаголовки та їхню роль в архітектоніці.

Творче бачення (1 бал): Пропозиції щодо того, як можна змінити композицію обраного тексту для посилення впливу на читача.

ПІДСУМКОВА ШКАЛА В БАЛАХ

9–10 балів (Відмінно): Блискуче знання теоретичної бази. Студент виявляє глибоке розуміння того, як форма журналістського тексту підпорядковується його ідеї. Аналіз прикладів точний, фаховий та аргументований.

7–8 балів (Добре): Студент добре орієнтується в елементах композиції. Правильно визначає фабулу та сюжет, розуміє різницю між жанровими формами, проте може припускатися неточностей у визначенні складних архітектонічних прийомів.

5–6 балів (Задовільно): Знання теорії фрагментарні. Студент плутає поняття сюжету та фабули, не може чітко пояснити відмінність між композицією замітки та нарису. Аналіз прикладів поверхневий.

1–4 бали (Незадовільно): Студент не володіє структурною термінологією. Відсутнє розуміння зв'язку між задумом автора та формою його втілення в тексті.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Креативний словник методів. Складіть термінологічний глосарій (не менше 20 термінів), де для кожного методу (абстрагування, дедукція, контент-аналіз тощо) буде підібрано приклад із реальної журналістської практики останнього тижня.

Аналітичне досьє «Методи у дії». Оберіть одне якісне медіа (наприклад, «Ukrainer» або «Дзеркало тижня») та проаналізуйте три лонгріди на предмет використання міждисциплінарних методів (історичного, психологічного, економічного). Результати оформіть у вигляді таблиці.

Експеримент «Цифрова детоксикація» (Метод спостереження). Проведіть включене спостереження у громадському транспорті протягом 30 хвилин. Зафіксуйте, як люди взаємодіють із гаджетами та одне з одним. Напишіть репортажну замальовку, де деталі спостереження будуть основою для висновку про сучасну комунікацію.

Розробка інструментарію (Анкетування). Розробіть анкету на тему «Медіаграмотність студентів у часи війни» (10–15 запитань). Проведіть пілотне опитування серед 10 осіб та підготуйте стислий аналітичний звіт із візуалізацією даних (діаграмами).

Трансформація фактів. Візьміть суху офіційну новину (прес-реліз державної установи) і перепишіть її у трьох різних варіантах, використовуючи: а) метод реконструктивного опису; б) метод роздуму; в) метод художньої типізації.

Картування тексту (Архітектоніка). Оберіть складну аналітичну статтю та створіть її «рентгенівський знімок» — графічну схему композиції. Позначте на ній лід, тезу, систему аргументів (фактичних, статистичних, оціночних), кульмінацію та розв'язку.

Прогностичний практикум (Уявний експеримент). Напишіть авторську колонку на тему «Журналістика через 10 років: перемога чи капітуляція перед ШІ?», застосувавши метод уявного експерименту та імовірнісну інформацію.

Аудит достовірності (Фактчекінг): Знайдіть у соціальних мережах віральну новину з ознаками маніпуляції. Проведіть її деконструкцію: перевірте цифри, знайдіть першоджерела цитат та верифікуйте використані фото/відео. Результати оформіть як чек-лист перевірки.

ІНДИВІДУАЛЬНІ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНІ ЗАВДАННЯ

ПЕРЕЛІК ТЕМ ДЛЯ ІНДЗ

1. Творчий портрет журналіста-розслідувача: аналіз методів збору та перевірки інформації в авторському стилі конкретного медійника (на прикладі робіт Михайла Ткача, Дениса Бігуса або закордонних авторів).
2. Трансформація методу інтерв'ю у відеоформатах: порівняльний аналіз класичного газетного інтерв'ю та сучасного YouTube-інтерв'ю (структура, типи запитань, психологічні прийоми).
3. Використання соціологічних даних у регіональних медіа: дослідження помилок та маніпуляцій при оприлюдненні результатів опитувань у місцевих ЗМІ.
4. Метод «журналіст змінює професію» як вид практичного експерименту: аналіз ефективності та етичних меж методу (на прикладі сучасних соціальних проектів).
5. Архітектоніка сучасного лонгріду: як мультимедійні елементи (інфографіка, відео, ембеди) впливають на структурну побудову журналістського тексту.
6. Методика фактчекінгу в умовах інформаційної війни: розробка алгоритму перевірки візуального контенту та першоджерел.
7. Психологічні аспекти спілкування з людьми у кризових станах: методика підготовки до інтерв'ю з постраждалими від війни, ветеранами та волонтерами.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ІНДЗ (МАКСИМАЛЬНО 20 БАЛІВ)

Оцінювання здійснюється за чотирма основними блоками, кожен із яких демонструє певний рівень професійної компетенції студента.

1. Обґрунтування теми та джерельна база (4 бали)

Студент має чітко пояснити актуальність обраної теми та її значення для сучасної журналістики. Високий бал виставляється за використання широкого кола джерел: наукової літератури, моніторингу конкретних ЗМІ, аналізу нормативних документів або першоджерел.

2. Методологічна грамотність (6 балів)

Це ключовий критерій для дисципліни «Методика журналістської творчості». Студент має правильно застосувати теоретичні методи (аналіз, синтез, порівняння) для дослідження практичних методів журналістики. Оцінюється здатність не просто описувати факти, а класифікувати їх, виявляти закономірності та робити обґрунтовані висновки.

3. Якість практичного аналізу (6 балів)

Студент повинен навести конкретні приклади журналістських матеріалів (тексти, відео, ефіри) і детально розібрати їх з точки зору теми ІНДЗ. Наприклад,

якщо тема про інтерв'ю — розібрати систему запитань; якщо про фактчекінг — продемонструвати покрокову перевірку конкретного фейку.

4. Оформлення та культура презентації (4 бали)

Робота має бути структурованою (план, вступ, розділи, висновки, список джерел), написаною професійною мовою без граматичних та стилістичних помилок. Також оцінюється здатність студента захистити результати свого дослідження, відповідаючи на запитання викладача та аудиторії.

ШКАЛА ПЕРЕВЕДЕННЯ БАЛІВ

18–20 балів: Робота має ознаки наукової новизни, глибокий аналіз, бездоганне оформлення.

15–17 балів: Студент повністю розкрив тему, провів якісний аналіз ЗМІ, проте припустився незначних похибок у методології.

10–14 балів: Тему розкрито, але робота має переважно реферативний характер (багато теорії, мало власних аналітичних спостережень).

1–9 балів: Поверховий розгляд теми, відсутність самостійного аналізу прикладів, грубі помилки в оформленні.

МЕТОДИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ

Вивчення навчальної дисципліни передбачає використання різноманітних методів та технологій викладання і навчання.

Пояснювально-ілюстративний метод: повідомлення інформації з використанням різних засобів з подальшим усвідомленням такої інформації та її фіксацією у пам'яті здобувачів. Найчастіше метод реалізується на лекціях у формі розповіді чи пояснення складного теоретичного та (або) великого за обсягом навчального матеріалу тощо.

Репродуктивний метод: відтворення і повторення способу діяльності за сформованим динамічним стереотипом дій. Метод є корисним для засвоєння основних понять.

Активні методи навчання: послідовна й цілеспрямована постановка перед здобувачами завдань, розв'язуючи які, вони активно засвоюють нові знання.

Метод проблемного викладу навчального матеріалу передбачає створення проблемних ситуацій, надання допомоги здобувачам у їхньому аналізі з подальшим спільним розв'язанням поставлених завдань. Під час вивчення навчальної дисципліни викладач формує у здобувачів зразки наукового пізнання та вирішення проблемної ситуації.

Частково-пошуковий (евристичний) метод спрямований на залучення здобувачів до самостійного розв'язання пізнавального завдання. При цьому вони опановують різні способи пошуку інформації, формують переконаність в істинності нових знань, аналізують достовірність отриманих результатів та можливі помилки та труднощі.

Дослідницький метод спрямований на залучення здобувачів до самостійного розв'язання завдання наукового характеру з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. При вивченні навчальної дисципліни здобувачі можуть виконувати науково-дослідні завдання з подальшим оформленням та оприлюдненням отриманих наукових результатів. При цьому викладач орієнтує здобувачів на проведення досліджень, долучає до їхньої самостійної організації.

При викладанні навчальної дисципліни використовуються різноманітні технології навчання – як традиційні, так і сучасні (особистісно-орієнтовані, інформаційно-комунікаційні тощо). При цьому навчання є студентсько-центрованим та здійснюється через активну практичну діяльність. Зокрема, для активізації освітнього процесу передбачено застосування проблемних лекцій, ділових ігор, занять-дискусій тощо.

Лекції органічно поєднуються не лише з практичними заняттями, а й із самостійною роботою, яка полягає в самостійному опрацюванні теоретичного матеріалу, підготовці до практичних занять, пошуку необхідної інформації, підборі та огляді літературних джерел за заданою тематикою, виконанні індивідуальних завдань тощо. При цьому в освітньому процесі передбачено використання спеціальних методів, більш характерних для науково-дослідної роботи - експертного оцінювання, ранжирування, систематизації, екстраполяції,

«мозкового штурму» тощо. У багатьох випадках такі методи є найбільш оптимальними для розв'язання конкретних навчальних завдань.

Продуктивною також є індивідуальна науково-дослідна робота з навчально-методичною літературою, науковими джерелами і електронними ресурсами (конспектування, тезування, анотування, рецензування, складання реферату). Осучаснить навчальну діяльність відеометод у сполученні з новітніми інформаційними технологіями та комп'ютерними засобами навчання (дистанційні, мультимедійні, веб-орієнтовані тощо).

МЕТОДИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Методи оцінювання: увесь перелік письмових, усних та практичних методів, а також проєктів, презентацій, портфоліо тощо, які використовуються для оцінювання успішності здобувача освіти і визнання досягнення результатів навчання освітнього компонента.

Поточний контроль проводиться на усіх видах аудиторних занять (лекції, практичні, лабораторні заняття), а також оцінюється самостійна робота, зокрема й індивідуальні навчально-дослідні завдання.

Поточний контроль на усіх видах аудиторних занять реалізується такими методами: усного і письмового опитування, захисту лабораторних робіт, виступів на практичних заняттях, підготовка та демонстрація презентацій, портфоліо тощо, проведення контрольних робіт та ін. Поточний контроль виконання самостійної роботи, в тому числі й ІНДЗ, здійснюється за усіма темами.

З навчальної дисципліни передбачено визнання результатів неформальної освіти згідно з «Положенням про порядок визнання у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського результатів навчання, здобутих шляхом формальної, неформальної та/або інформальної освіти» від 16.05.2024 р. (протокол вченої ради ВДПУ ім. М. Коцюбинського № 13 від 15.05.2024; наказ №104–ОД).

Форми здійснення поточного контролю та кількість балів за усну відповідь на теоретичне питання 1-3 б.

Методи підсумкового оцінювання: залік.

Підсумкова (загальна) оцінка з навчальної дисципліни є сумою рейтингових оцінок (балів), одержаних за окремі оцінювані форми навчальної діяльності: поточне та підсумкове оцінювання рівня засвоєння теоретичного матеріалу під час аудиторних занять та самостійної роботи (модульний контроль); оцінка (бали) за практичну діяльність; оцінка за ІНДЗ. Здобувачам вищої освіти після аудиторних занять надається право підвищувати свій рейтинг під час складання екзаменів та заліків (підсумкового контролю) за графіком екзаменаційної сесії.

На підсумковий (семестровий) контроль – залік – рішенням кафедри відводиться 20 балів ЄКТС.

ВДПУ ім. М. Коцюбинського використовує стобальну накопичувальну систему оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти.

Результат освітньої діяльності здобувача вищої освіти оцінюється згідно з Критеріями оцінювання знань і вмінь здобувачів вищої освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського за такими рівнями і критеріями:

Оцінка за шкалами ЄКТС, стобаловою, розширеною	Критерії оцінювання	Рівень досягнень здобувача
А 90-100 балів ВІДМІННО	Здобувач володіє понятійним і фактичним апаратом освітнього компонента на поглибленому рівні; комплексом знань та вмінь, який характеризується системністю. Застосування знань здійснюється на основі самостійного цілеутворення, побудови власних програм діяльності. Здобувач проявляє нешаблонність мислення у виборі і використанні елементів комплексу знань, здатний самостійно і творчо використовувати набуті уміння відповідно до варіативних ситуацій навчання. Здобувач спроможний самостійно формулювати узагальнення та висновки, нові задачі, розв'язувати нестандартні задачі, ситуації. Навчально-пізнавальна активність обумовлена пізнавальними інтересами, мотивами саморозвитку і професійного становлення. Здобувач проявляє інтерес до актуальних проблем відповідного освітнього компонента, може під керівництвом викладача вибрати предмет наукового дослідження, проводити самостійну науково-дослідну роботу.	ВИСОКИЙ
В 80-89 балів ДУЖЕ ДОБРЕ	Здобувач володіє понятійним і фактичним апаратом освітнього компонента на поглибленому рівні. Здобувач володіє комплексом знань та вмінь, який є частково-впорядкованим. У процесі застосування знань студент спроможний вибрати необхідний елемент комплексу знань та вмінь. Застосування знань та вмінь здійснюється як у стандартних ситуаціях, так і при незначних варіаціях умов на основі використання загальних рекомендацій. Відбувається перенесення сформованих умінь або їх комплексів на розв'язування незнайомих задач, ситуацій. Навчально-пізнавальна активність стимулюється пізнавальними інтересами, продукт діяльності оцінюється як професійно значущий.	
С 75-79 балів ДОБРЕ	Здобувач володіє понятійним і фактичним апаратом освітнього компонента на підвищеному рівні, може усвідомлено застосовувати знання та вміння для висвітлення суті питання. Комплекс знань частково-структурований. Знання застосовуються переважно у знайомих ситуаціях. Здобувач усвідомлює особливості навчальних задач, ситуацій тощо. Пошук способів їх розв'язання здійснюється за зразком. Здобувач спроможний аргументувати застосування певної методичної дії у ході розв'язування задач, ситуацій тощо. Навчально-пізнавальна активність стимулюється мотивами професійного становлення і пізнавальними інтересами.	ДОСТАТНІЙ

D 60-74 балів ЗАДОВІЛЬНО	Здобувач володіє понятійним і фактичним апаратом освітнього компонента на середньому рівні, може проілюструвати власними прикладами відповідь на питання, частково усвідомлює специфіку навчальних та прикладних задач, ситуацій тощо, має знання про способи розв'язування типових задач, ситуацій тощо. Однак процес самостійного розв'язування задач, ситуацій тощо потребує опори на зразок. Навчально-пізнавальна активність здобувача є ситуативно-евристичною. Домінують мотиви обов'язку та особистого успіху. Використання засобів саморозвитку та самопізнання відбувається не усвідомлено.	ЗАДОВІЛЬНИЙ
E 50-59 балів ДОСТАТНЬО	Здобувач володіє понятійним і фактичним апаратом освітнього компоненту на середньому рівні. Має уявлення про специфіку навчальних та прикладних задач, ситуацій тощо. Виконання дій при роз'ясненні задач, ситуацій частково усвідомлюється, здійснюється частково правильно.	НИЗЬКИЙ
Fx 35-49 балів НЕЗАДОВІЛЬНО	Здобувач володіє понятійним і фактичним апаратом освітнього компонента на елементарному рівні, має уявлення про зміст основних розділів. Виконання окремих дій відбувається не усвідомлено, однак переважно правильно, навчально-пізнавальна активність мотивується ситуативно-прагматичним інтересом.	НЕЗАДОВІЛЬНИЙ
F 0-34 балів НЕПРИЙНЯТО	Здобувач володіє понятійним і фактичним апаратом освітнього компонента на елементарному рівні, має уявлення про зміст окремих розділів. Виконання окремих методичних дій відбувається несвідомо, у більшості неправильно, навчально-пізнавальна активність проявляється лише у ситуаціях зовнішнього примусу.	

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Ангуло С.Л. Методика проведення інтерв'ю / С.Л. Ангуло. – К., 2019. – 220 с.
2. Здоровега В. Й. Теорія і методика журналістської творчості : [підручн.] / В. Й. Здоровега. – 2-е вид., перероб. і доп. – Львів: ПАІС, 2004. – 268 с.
3. Кость С. Поняття творчості в журналістській діяльності// Вісник Львівського університету. Серія Журналістика. 2021. Випуск 50. С.13- 30.
4. Лизанчук В. В. Методи збирання і фіксації інформації в журналістиці : [навч. посібн.] / В. В. Лизанчук, О. Д. Кузнецова. – К. : НМК ВО, 2019. – 96 с.
5. Лубкович І. М. Соціологія і журналістика : [підручн.] / І. М. Лубкович. – Львів : ПАІС, 2017. – 176 с.
6. Методи збору інформації в журналістиці і ПР-комунікаціях [Електронний ресурс.]. – Режим доступу : <http://bestreferat.com.ua/referat/detail-20464.html>
7. Рендол Д. Універсальний журналіст / Д. Рендол. – К., 2017. – 152 с.
8. Різун В. В., Скотникова Т. В. Методи наукових досліджень у журналістикознавстві / В. В. Різун, Т. В. Скотникова. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2018. – 105 с.
9. Факти і про їхній підбір [Електронний ресурс.]. – Режим доступу : http://www.e-reading.org.ua/chapter.php/3666/24/Agranovskiii_-_Vtoraya_drevneiishaya._Besedy_o_zhurnalistike.html
10. Халер М. Пошук і збір інформації : Навчальний посібник / За заг. ред. В. Ф. Іванова та А. Коль / М. Халер. – К. : Академія української Преси, Центр Вільної Преси, 2016. – 308 с.
11. Шкляр В. І. Теорія і методика журналістської творчості : [конспект лекцій] / В. І. Шкляр. – К. : Видання МІЛП, 2019. – 31 с.

Інформаційні ресурси

1. Інтерв'ю як метод збору інформації [Електронний ресурс.]. – Режим доступу : http://ua-referat.com/Інтерв'ю_як_метод_збору_інформації
2. Методологія створення журналістського твору [Електронний ресурс.]. – Режим доступу : <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1991>
3. Теорія і методика журналістської творчості [Електронний ресурс.]. – Режим доступу : <http://coolreferat.com/>
4. Бібліотека Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського – Режим доступу: www.library.vspu.edu/
5. Бібліотечний світ України – Режим доступу: <http://www.ukrlibworld.kiev.ua/>
6. Вінницька обласна наукова бібліотека. – Режим доступу: www.library.vn.ua/

7. Електронна бібліотека Інституту журналістики Київського національного університету імені Т.Г. Шевченка – Режим доступу: <http://www.journlib.univ.kiev.ua/>

